

ҒТАХР 14.29.0514.25.19

БІЛІМ АЛУДА ЕРЕКШЕ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР ТҮЛҒАЛАРДЫ ӨНЕРГЕ БАУЛУДА СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ ОРНЫ МЕН МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

М.А. Уразалиева¹

¹ п.ғ.к., профессор м.а.,

Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті,
Қазақстан, Алматы қ., e-mail: moldirorazaly@mail.ru

Мемлекетіміз қазіргі таңда даму мүмкіндігі шектеулі жандарға айрықша назар аударып, қамқорлық көрсетуде. Бұл қамқорлықтың бәрі Елбасының халыққа жолдауында, ҚР Білім туралы заңында, «Кемтар балаларды әлеуметтік-медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы» т.б. заңдарында айтылып, дамуында кемістігі бар балаларға көмек көрсетудің тиімді жүйесі, оларды оқыту, тәрбиелеу, еңбекке баулу және кәсіби даярлығын шешуде, коррекциялық - білім берудің дамытушы сипатын арттыру мәселелері айқындалып, бала мүгедектігінің алдын-алуға бағытталған көптеген көкейкесті мәселелер басымды міндеттер қатарына қойылған.

Түйін сөздер: тәрбие, өнер, музыка, мүмкіндігі шектеулі балалар, сыныптан тыс жұмыстар, арнайы мектеп.

Әлемдегі қарқынды дамып жатқан технология адамзат тіршілігінде басты орын алды. Бүгінгі таңда дүние жүзін шарпып, күнбе-күн қадамын алшаң басқан техника заманы адам өмірінің маңызды бөлігіне айналғаны рас. Ақпаратты-технология, компьютерлік біліктілік білім жүйесінің түрлі салаларында кең де жан-жақты бағытта дамып келеді. Бұл жаһандандудың заңды құбылысы. Әр заманның өз ұрпағына қояр жаңа талабы бар. Заманауи құралдарды қолдану, ғылымның соңғы жаңалықтарын өмірге енгізу мәселелері адамзат дамуындағы көп мәселелерді шешуде қызмет етеді.

Арнайы түзету (коррекциялық) мектептің теориялық-әдіснамалық негізін, ғылыми-тұжырымдамалық ұстанымдары мен модельдік үлгілерін, даму үрдісін анықтап, қоғамымыздың басты бағытына қарай бұру – бүгінгі білім жүйесінің осы күндік және болашақтағы ісі.

Арнайы түзету (коррекциялық) мектептер қызметінің әлемдік тәжірибесіне сүйенсек, бала бақшадан бастап, орта кәсіби білім беретін білім ошақтарына дейінгі аралықта үздіксіз білім берудің барлық басқыш-сатыларын қамтитын, осы басқыштардың әрқайсысында да әлемдік өркениеттің жетістіктерімен шебер ұштастыра білетін біртұтас үзіліссіз жүйе болып қалыптасуы тиіс [1;17].

Біздің мектебіміз тәуелсіз еліміз бен әлемде жүріп жатқан өзгерістерге, даму болашақтарына сай жаңару үдерісі /прогресс/ мен үрдісіне /процесс/ мейлінше бейімделген мектеп болуға ұмтылады. Әр халықтың білім жүйесінің даму үрдісі тәлім-тәрбиенің қазықтай тұғыры. Уақыт озған сайын тәрбие беру, білім беру реформалары қоғамның дамуына қарай үнемі жаңғырып отырады. Осы бір жаңару, жаңаша білім сапасын ұйымдастыру көшінде ұрпақты тәрбиелеу ісі көлеңкеде қалып, ақыл-ойы кенжелеп қалған балаларды білімнің қарқынды ағысында жоғалтып алмау мәселесі өзекті іске айналып отыр. Кеңес дәуірінен бастау алған мүмкіндігі шектеулі балаларға тәлім-тәрбие беру мәселесі кезінде үлкен сараптамалардан өтіп, арнайы педагогика саласының көлемді бөлігін құраған болса, бүгінгі күні егемендікке ие болған қазақстандық арнайы педагогиканың аталмыш мәселеге ден қойған ғылыми негізделген, әдіснамалық еңбектерінің мардымсыздығы осы жұмыстың көкейкестілігін арттыра түседі.

Мүмкіншіліктері шектелген балаларды оқыту және тәрбиелеу Қазақстан Республикасының бірыңғай мемлекеттік білім беру жүйесіне енгізілген. Бұл мәселе соңғы жылдар ішінде ғалымдардың зерттеу нысандарына айналумен қатар, дефектолог мұғалімдерінің тәжірибесінде мүмкіншілігі шектеулі оқушылардың тұлға етіп дамытуда олардың коррекциялық білім беру үрдісінде түрлі тәсілдерді дамыту басты нысанға алынған. 1995 жылдың 1 қыркүйек айында талқыланған «Мемлекеттік білім беру саласындағы саясатының тұжырымдамасында» басты мақсат ретінде білім беру саласында қордаланып қалған проблемаларды талдап саралау, ықтимал жолдарын қарастыру, болашақтағы даму бағыттарын айқындау мәселелері алға қойылды. Білім

беру саласындағы әлеуметтік-экономикалық өзгерістер адам санасындағы күрделі жаңғырумен астаса жүріп жатыр.

ҚР ұлттық мектебінің қалыптасу кезеңінде бүгінгі бала білімі мен тәрбиесіне жіті қараушылық орын алып отырғаны белгілі. Тәуелсіздік алғалы жыл сайын жүргізіліп отырған білім реформалары біздің болашағымызға салынып жатырған даңғыл жол деп қарағанмыз жөн болар. Себебі, қай елдің болсын даму жолы, яғни экономикалық-әлеуметтік жағдайына тікелей апарар жол - сол елдің білімінің дамуы болып табылады. Яғни болашақта бәсекеге қабілетті ел қатарына ену міндетін бәсекеге қабілетті маман мойнына жүктелетін абыройлы да жауапты міндет болып отыр.

ҚР Білім жүйесіндегі жаңа бетбұрыстар белесі ретінде білім беру реформасындағы жаңа көзқарастар болып табылады. Дүниежүзілік білім жүйесі сапасына жақындау, сондай-ақ жаһандану заманында қазақстандық жастардың әлем мемлекеттері арасында білімі мен тәрбиесі жағынан артта қалмау жоспарына жылжу міндетінің маңыздылығы кімді де болса толғандырмай қоймайды. Білім мен тәрбие егіз жүретіні белгілі. Тәрбие беру ісі отбасынан бастап, балабақша, мектеп қабырғасы, мектептен тыс мекемелерде жүргізіледі. Біздің қарастырып отырған білім сатысы мектеп буыны болғандықтан, арнайы түзету (коррекциялық) білім беретін мектептің бүгінгі жағдайы болмақ. Жоғарыда атап өткендей, білім жүйесі бала жасының кезеңдерін толық қамтып шығады деуге болады. Себебі, мектепалды даярлық топтары жасындағы бала жасынан бастап, бастауыш буын, орта буын, жоғары буын, сонымен қатар кәсіби бағдарлайтын буынды қамтитын тұтас білім жүйесі болып табылады. Біз соның ішіндегі «Музыка» пәніне қатысты мәселелерге тоқталып өтеміз.

Музыка өнері бастауыш сынып оқушыларының осы өнер жөнінде түсінігін кеңейтіп, бағдарлама көлеміндегі білімін толық меңгерту міндетін орындайды.

Музыка пәнін жүргізу ісі оңай емес екені белгілі. Музыка маманы тек педагогикалық шеберлікті, іс-тәжірибені меңгерген білікті ұстаз болып қоймай, сонымен қатар бірнеше музыкалық аспапты жоғары дәрежеде меңгеретін, әдістемелік жағынан қаруланған, ізденімпаз да шығармашыл мамандық иегері болып табылады. Міне, бүгінгі талабы жоғары заман баласын тәрбиелеу ісінде мұғалім, оның ішінде музыка маманы болу міндеті бізге осыны жүктейді.

Жан-жақты да көлемді істі бала тәрбиесі мен біліміне арнау жұмысына аса жауапкершілікпен қарау бүгінгі педагог-психолог мамандардың басты бағыты болуы тиіс. Себебі, күні ертең мектеп жұмысына, яғни педагогикалық қызметке араласу барысында алдында кездесетін қыруар жұмыстарда өзінің педагогикалық шеберлігін, іскерлігі мен қабілетін көрсете білуге әрқашан даяр болуы керек [2;5].

Сонғы әлемдік педагогикалық зерттеулерді саралау, оларды мектеп тәжірибесінде ұтымды қолдану, ұлттық жүйенің ерекшелігін ескере отыра жаңа педагогикалық технологиялар мен инновациялық бағыттарды жұмыс формаларында орынды пайдалану тәрізді мазмұнды жұмыстар түзілуде. Дүние жүзінде жүріп жатқан ғаламдану саясаты, еліміздің тәуелсіздік алғаннан бергі бірнеше жылдар ішіндегі саяси, әлеуметтік-экономикалық даму қарқыны мемлекеттің маңызды бағыттарының бірі – білім беру саласын жетілдіруге бағытталды. Осы жолда іргелі зерттеулер, ізденістер жүргізілуде. Тарихи тәжірибелерге сүйене отырып, өзінің қалыптасқан мәдени-білімдік дәстүрлері мен ұстанымдары бар елдің даму қадамы тәрбие мен білімнің қажеттілігін заманымыз зерделеп берді.

Бүгінгі күні даму интеллектуалдық қабілеті төмен балалардың музыкалық тәрбиесі мәселесі әр елдің ғалым-педагогтарын толғандырып отыр: Евтушенко И.В. (Ресей), М.Видмер, Р.Виршинга (Австрия), Х.Мауте (Финляндия), А.Санджорджио (Италия), Д.Гудкина (США) [3; 27].

Әуен-саздың жеке тұлғаның дамып, қалыптасуындағы әсер-ықпалына адамдар өте ерте кезде-ақ назар аударған. Адамзат қоғамының дамуының ең алғашқы кезеңдерінің өзінде оны идеялық-психологиялық қару ретінде қолдана білген. Музыка – қоғамдың сананың формасы ретінде адамдардың эмоционалдық сезіміне тікелей ықпал етуші эстетикалық тәрбие құралы. Музыкалық шығармаларды аспаптарда ойнап үйрену, орындау жеке тұлғаның эстетикалық, эмоционалды-сезімдік, құндылықты сана-сезімін дамытып, қалыптастырады, әсемдікті қабылдап, сезінуге талпындырады. «Музыкалық білім беру педагогикасы» ұғымы - көптен бері қолданылып келе жатқан ұғым. Бұл ұғым көпшілікке музыкалық тәрбие беру саласында, соның ішінде білім мазмұны мен оқытудың әдістемесі белгілі бір педагогикалық жүйені құрайтын және сол музыканың өзі тәрбие құралы ретінде саналатын жалпы білім беретін мектептердегі музыка пәніне байланысты

қолданылады. Музыкалық білім мен тәрбие беру адамзат өркениетінің ең терең тамырларынан бастау алады. Адамзаттың сан ғасырлық серігі болып келген музыка өнерінің тәлім-тәрбиеде алатын орнын, әсер-ықпалын, қоғам мен мәдениеттің дамуы процесінде қалыптасқан әлеуметтік, музыкалық-педагогикалық тәжірибені ой елегінен өткізіп, таразылау оның қалыптасып, даму кезеңдерін қарастыруға тікелей байланысты.

Музыка өнері, музыкалық тәлім-тәрбие жөніндегі мағлұматтарды Африка, Латын Америкасы, Шығыс елдерінің тарихи ескерткіштерінен де байқауға болады. Шығыс ойшылы, әлемге белгілі Әл-Фараби атамыздың да «Музыка трактаттары» еңбегінің өзі бүгінге дейін маңызын жоймай келе жатқан музыка өнерінің іргелі еңбегі болып саналады [4;12]. Бұның бәрі дүниенің түкпір-түкпірінде ерте кездердің өзінде музыкалық білім беру мен тәрбиелеудің формалары мен оны ұйымдастырудың амал-жолдары жөнінде жалпы және дерексіз білім, тәжірибе жинақтаудың алғышарттарының қалыптаса бастағанына көз жеткізеді. Қоғам мен мәдениеттің, білім мен ғылымның дамуына қарай музыкалық-педагогикалық ой-пікірлер де қанат жайып, өркендей түсті.

Қорыта айтқанда, музыкалық білім беру мен тәрбие беру педагогикасының дамып, қалыптасуы жағдайына көз жіберу, тұтастай алғанда, жалпы педагогиканың, психологияның, эстетиканың, музыкатанудың, мәдениеттанудың түйісер тұсында дамып, қалыптасқан ғылымаралық, дербес ғылым саласының пайда болғанын айғақтайды.

Соңғы жылдары ақыл-ойында кемістігі бар балаларға білім мен тәрбие беру орындарында оңтайлы өзгерістер болып жатыр. Арнайы білім берудің теориялық тұрғыда негіздемесі жасалынып, психологиялық-педагогикалық жіктемелері кеңейтілді, типологиялық ерекшеліктері айшықталды, осындай ерекше балаларды ерте кезеңде дифференциациялау механизмдері анықталды (Л.Б.Баряева, И.М.Бгажнокова, И.А.Грошенко, С.Д.Забрамная, Р.И. Лалаева және т.б.)

Музыка өнерінің бала тәрбиесінде зор мүмкіндіктері мен тәлімдік қасиеттері мол. Бала бойындағы ең асыл қасиеттерді оятып, айнала қоршаған ортаға әсем көзқарасын қалыптастыруда музыка өнерінің орындайтын міндет-мақсаты мол деуге болады. Осындай аса маңызды істі алға қойып отырған арнайы түзету мектептерінің музыка пәні сабағы көптеген өзекті істерді қолға алып отыр. Ақыл-ойы кенжелеп қалған балалардың айнала қоршаған ортаға әсеріне ықпал ету, түрлі жағдайларда орынды шешімдер қабылдау мәселесі бүгінгі күні педагог-ғалымдардың қозғап жүрген көкейкесті мәселелері қатарында. Соның ішінде музыка өнерінің даму интеллектуалдық қабілеті төмен балаларға әсерін зерттеген жұмыстар бар [5;9].

Арнайы мекемелерге келген ақыл-ойы кенже балалардың музыка дыбыстарына зейіні төмен. Музыка өнеріне эмоциялық көңіл-күйінің жеткілікті деңгейде болмауы оның оқу жүйесінің соңына дейін созылады. Музыка әуенінің бір сарындылығын би ырғағын немесе марш ырғағынан өзара ажырату ісіне белсенділігі әлсіз. Түрлі ойды білдіретін пьесалар мен әндерді қабылдау барысында олардың түйсік сезімдері әрқилы күтпеген көңіл-күйге әкеледі. Мұның барлығы олардың эмоционалды-еркінің бұзылғандығымен, қоршаған ортаға қызығушылығының төмендігімен тікелей байланысты.

Арнайы мектеп оқушылары қоршаған орта туралы білім мен икем, көзқарас пен ой пікірлерін, музыкаға деген ынта-ықыласын тек сабақ арқылы ған атолық меңгере алмайды. Өйткені бала сабақтан шыққан соң өмірдегі басқа құбылыстармен кездеседі, қарым-қатынас жасауға үйренеді.

Бұл аса маңызды міндетті арнайы мектептегі сыныптан тыс жұмысы атқаруы тиіс. Сыныптан тыс жүргізілетін жұмыс – оқушылардың сабақтан тыс бос уақытын ұйымдастыратын мектептегі оқу-тәрбие процесінің құрамдас бөлігі.

Бірқатар зерттеушілердің пайымдауынша (Л.Р.Болотина, Д.И. Латышина, Г.Ф.Суворова, Р.Б.Байназаров) сыныптан тыс жұмыстар оқу жоспарының кейбір салаларын толықтырады, оқу бағдарламасы бойынша меңгеріп үлгірмегенді қайта қарастырып, жүзеге асырады.

Сыныптан тыс жүргізілетін жұмыстардың балаға жан-жақты ықпал жасаудағы мүмкіндіктері өте жоғары. Атап айтсақ, баланың:

- сабақтаашылмаған дара қабілеттерінің жан-жақты ашылуына мүмкіндік туғызады;
- тәжірибесін молайтады, жұмыс түрлерінен білімін толықтырып, іскерлік пен дағдысын қалыптастырады;
- іс-әрекет түрлеріне қызығушылығын, белсенділігін арттырады;
- ұжым мен бірлесе отырып жұмыс істеуге дағдыландырады.

– Сыныптан тыс жұмыстың ерекшелігі – шығармашылық және танымдық сипатты ұстанады. Сыныптан тыс жұмыстар оқыту, дамыту, тәрбиелеу функцияларын атқарады.

Арнайы мектептегі сыныптан тыс жұмысының ерекшелігі, ол сабақ сияқты қатал талаптармен шектелмейді. Сыныптан тыс жұмысы әр түрлі көріністе, еркін ынтамен, шығармашылық қасиеттер мен ұжым пікіріне сүйену арқылы өткізуге болады. Бұл жұмыста оқушылардың сабақта байқалмаған ерекше қабілеттері оянып, дамиды [6; 122].

Арнайы мектептегі музыка өнерімен байланысты сыныптан тыс жұмыс келесі бағытта ұйымдасады:

Ән салу немесе вокал үйірмесі;

– Хор үйірмесі;

– Би өнері үйірмесі;

– Музыкалық шулы аспаптар үйірмесі.

Оқушылар санына, оқу уақыты мен орнына, іске асыру тәртібіне орай оқу формасы әртүрлі формада ұйымдасады.

Ән салу немесе вокал үйірмесі – музыка-эстетикалық тәрбиенің ең маңызды бөлімі болып табылады. Осы бөлімде оқушының ән орындау мәдениеттілігін жүйелі де бірізді қалыптастыру ісі қолға алынады. Яғни дұрыс отырып, тұрып орындау, денені тік ұстаудан бастап мәнерлілік пен жоғары көркемді орындауға баулынады. Әншілер ұжымын тәрбиелеу – біркелкі дауыстардың ұласу, мәнерлігін қалыптастыру болып табылады. (унисон, фразировка, ансамбль). Ұстаздың дирижерлық қимылдарын түсініп қабылдау, зейін, тыныс алу машығы және т.б. көзделеді. Дыбысты таза, күш салмай жеңіл меццо-пиано, меццо-форте аралығында орындау және орташа дауыс диапазонын (ми-ля 1 октава) қалыптастыру, біртіндеп жоғары ұлғайтып, жыл аяғында (до-ре 1 октава, до 2 октава) дыбысты кеңейту міндеті орындалады. Дыбыстың сапасы мен әдемілігіне көңіл бөлу мен әннің мазмұны мен сипатын түсіну негізінде мәнерлеп орындап, (көңілді, нәзік, ойнақы, шарық т.б.) үйретілетін әндерді және жаттығуларды сүйемелдеумен орындауға қалыптастыру қолға алынады (хор үйірмесінің жүктемесі аптасына 2 сағат).

Хор үйірмесі жұмысына тәрбиелеудің басты мақсаты – баланы әсемдік әлеміне дыбыс, ән шығармашылығы арқылы жетелей отырып, сұлулық, ізгілік, адамгершілік қасиеттерін бойына сіңдіру, қоршаған дүниенің шындығын көркем құралдар арқылы түйсіндіру. Хор үйірмесі өз бойына төмендегідей міндеттер алып отыр:

- музыкалық шығармалардың мазмұнын талдай білуге;

- орындаушылық машығын тәрбиелеуге;

- музыкалық жан-жақтылығын кеңейтуге;

- сауаттылығын дамытуға;

- вокалды-хор дағдысын қалыптастыруға жағдай жасау.

Би өнері - үйірмесі әсіресе тілінде кемістігі бола тұрса да музыкаға музыкалық-ырғақтық қимылдар жасай білуге үйретеді. Би қимылдары арқылы музыканың әуез әуенін қимылмен көрсету балаға ең ұнайтын іс-әрекеттердің бірі болып табылады. Дыбыстың әлді-әлсіз үлестерін сезе білуге, дене қалпымен музыканың әсем дыбыстарына әртүрлі көркем қимылды ұжыммен бірге жасауға баулиды.

Музыкалық шулы аспаптарда орындау – ең қол жетімді іс-әрекет. Себебі қай бала болса да түрлі шулы аспаптармен музыкалық ырғақты соғу, біркелкі дыбыстай білу, дыбыстарды аспаппен сүйемелдей білуге итермелейді. Яғни баланың музыканы эмоциялы түрде қабылдауына, сезімі мен музыкалық есте сақтау қабілетін арттыруға көп көмегін береді [7;42].

Даму интеллектуалдық қабілеті төмен балаларды әлеуметтік және тұрмыс-тіршілік жағынан бейімдеу ісінде оңтайлы жолдар іздестіруде жоғарыда аталғандармен қоса төмендегідей тілектер мен өзекті ойларды атап өтуге болады:

1. Оқу жыл бойында жоспарланған іс-шаралар, әсіресе қалалық деңгейде өтілетін мереке, байқаулар, фестивальдар жыл бойына біркелкі түзіліп ойластырылса, себебі, ақыл-ойында кемістігі бар балаларды бір мезгілде бірнеше іс-шараларға қатыстыру олардың ақыл-ойына да эмоциялы көңіліне, ортада өзін ұстау сияқты еріктеріне әсер ететіні белгілі. Әсіресе, жыл мерзімі кезеңінде олардың психологиялық қалпында үлкен өзгерістер жүреді де, ал мерекелерде концерттерге қатысу оларға ауырлық етеді.

2. Мүмкіндігі шектеулі мектептерде мастер-класстар көбірек ұйымдастырылуы қажет [8;9].

Бүгінгі таңда дүние жүзін шарпып, күнбе-күн қадамын алшаң басқан технология заманы адам өмірінің маңызды бөлігіне айналғаны рас. Ақпаратты-технология, компьютерлік біліктілік білім жүйесінің түрлі салаларында кең де жан-жақты бағытта дамып келеді. Бұл жаһандандудың заңды

құбылысы. Осы бір жанару, жаңаша білім сапасын ұйымдастыру көшінде ұрпақты тәрбиелеу ісі көлеңкеде қалып, ақыл-ойы кенжелеп қалған балаларды білімнің қарқынды ағысында жоғалтып алмау мәселесі өзекті де аса жауаптылықты талап етеді. Жан-жақты да көлемді істі мүмкіндігі шектеулі бала тәрбиесі мен біліміне арнау жұмысына аса жауапкершілікпен қарау бүгінгі ұстаздар қауымының басты бағыты болуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер

- 1 Занков Л.В. Психология умственно отсталого ребенка. - М.: Академия, 1999
- 2 Леонтьев А.Я. Проблемы развития психики. - 4-е изд. - М.: Изд. МГУ, 1981
- 3 Евтушенко И.В. Формирование основ музыкальной культуры умственно отсталых школьников в системе специального образования. Автореф. дисс.д-ра пед.н. М., 2009
- 4 Әлікбаев М. Әл-Фараби мұрасындағы музыка мәселесі. Алматы: Дайк-Пресс, 2005
- 5 Выготский Л.С. Вопросы детской психологии.- СПб.: Союз, 1997
- 6 Уразалиева М.А. Особенности музыкального воспитания детей с интеллектуальными нарушениями развития. Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университетінің Хабаршысы. №6. - 2014
- 7 Urazaliyeva M.A., Kulmanova Sh.B., Yerbolat A. Features of Musical Education of Children with Intellectual Disabilities. Mediterranean Journal of Social Sciences. MCSER Publishing, Rome-Italy. Vol 5 No 23. November 2014
- 8 Әміренов Ә.Д., Дүкенбай Н.С. Музыкалық білім беру теориясы: Жоғарғы педагогикалық оқу орындарының студенттерінің оқулығы. ПМУ баспасы, 2009. - 138 б.

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ВНЕКЛАССНЫХ ЗАНЯТИЙ В МУЗЫКАЛЬНОМ ВОСПИТАНИИ ЛИЦ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

М.А. Уразалиева¹

¹ к.п.н., и.о. профессора,

Казахский государственный женский педагогический университет,
Казахстан, г. Алматы, e-mail: moldirorazaly@mail.ru

Не потерять детей с нарушениями интеллектуального развития в бурном потоке знаний – такова актуальная задача сегодняшнего дня. В советскую эпоху изучение проблем воспитания детей с нарушениями интеллектуального развития получило широкое развитие и составляло значительную часть специальной педагогики. За годы независимости данная сфера педагогической науки незаслуженно осталась без должного внимания, незначительно количество научно обоснованных методических трудов, что придает особую остроту данной проблеме.

Ключевые слова: воспитание, искусство, музыка, дети с сограниченными возможностями, внеклассная работа, специальная школа.

ROLE AND IMPORTANCE OF EXTRA-CURRICULAR WORK IN MUSICAL EDUCATION OF PERSONS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

М.А. Urazaliyeva¹

¹ Cand. Sci. (Psychology), Associate Professor,
Kazakh State Women's Teacher Training University,
Almaty, Kazakhstan, e-mail: moldirorazaly@mail.ru

Do not lose children with intellectual disabilities in the turbulent flow of knowledge - this is the actual task of today. In the Soviet era, the study of the problems of raising children with intellectual disabilities was widely developed and constituted a significant part of the special pedagogy. For the years of independence, this sphere of pedagogical science has undeservedly remained without due attention, a small amount of scientifically grounded methodological works, which gives particular urgency to this problem.

Key words: education, art, music, children with disabilities, extra-curricular work, special school.